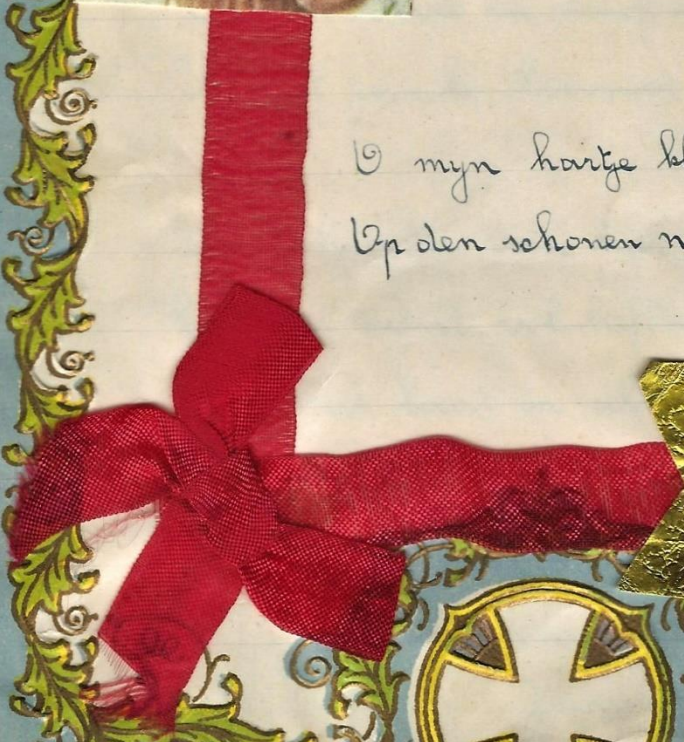

Lieve Ouders,

O myn hartje slopt no blyde
Op den schonen vieringdaag

Nieuwsbrief nr. 2
12.12.2020

Postadres:
Vlierkouter 34 - 9220 Hamme

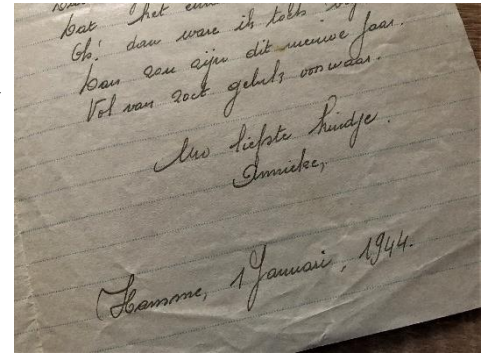
Mailadres:
jef.de.ridder@telenet.be

Teksten:
Freddy Huylenbroeck

*omdat ik u uit dank en liefde
u mijn wensen bieden mag....*

Zo vervolgt deze nieuwjaarsbrief, geschreven te Hamme op 1 januari 1944, in volle oorlogstijd. Het document maakt deel uit van een collectie nieuwjaarsbrieven en kaarten die onze heemkring tijdens de voorbije jaren heeft verzameld en als dossier toch tot één van de topstukken behoort, samen met menukaarten die vooral de periode 1875 tot 1960 beslaat. De nalatenschap van de familie Charles Vermeire-Lagae heeft daarin een aanzienlijk deel. Hun feesttafels waren dan ook legendarisch en vaak verbonden met familiale kerst- en nieuwjaartradities. Ik wil u zeker de inhoud van dit schattige briefje niet weerhouden.

*Brenge 't nieuwe jaar u mede,
Heil en troost, geluk en vrede.
't Is de wensch van 't brave kind
Dat weert en trouw bemint.
En ik bid den goeden God
Dat hij wake op uw lot.
Dat het einde oorlog zij
Oh, dan ware ik toch blij!
Dan zou zijn dit nieuwe jaar
Vol van zoet geluk voorwaar.*

De adventstijd is het moment bij uitstek om even terug te blikken. En op zulke momenten vraag ik me vaak af waar de tijd heen is, toen wij als kind tijdens de laatste klad dagen op het einde van het jaar druk in de weer waren met het schrijven van nieuwjaarsbrieven. Eerst een stukje in het klad, want vormelijk moest de tekst zorgvuldig op papier gezet worden. En dan met spanning naar nieuwjaarsdag toe, het grote moment om de tekst (dichtvorm in rijm) voor te lezen aan peter en meter. Trots, om te laten zien hoe goed wij al konden lezen! Maar eigenlijk was het ons meer te doen om het cadeautje achteraf en de grote cent. *Voor de spaarpot, hé.* Dat advies kregen wij nog extra mee! Het besef van *voor-wat-hoort-wat-principe* werd hiermee onbewust aangewakkerd. Vandaag loopt alles totaal anders. Inhoudelijk zijn de teksten gewijzigd, veel minder formeel, veel minder de nadruk op de christelijke boodschap. Zij sluiten veel meer aan bij de leefwereld van het kind, en het handwerk van de meester die prat ging op zijn ambachtelijk vakmanschap als *schoonschrijver*, heeft tegenwoordig de plaats geruimd voor het voorgedrukte, commerciële product dat door de uitgeverijen aangeboden wordt. En dan spreek ik nog niet over de vele facettime en whatsapp-berichten die straks door de coronaire nevel naar de grootouders zullen verzonden worden. Wat is er mis met een mooi geschreven kerst- of nieuwjaarskaart? Nu wij toch opgezadeld zitten met *op-hok-plicht* en een kerstperiode vol beperkingen tegemoet gaan,

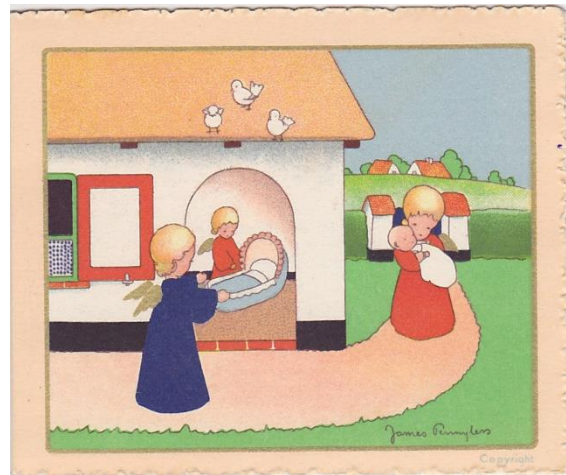
de kerstkalkoen daarom veel geringer in omvang zal zijn dan traditioneel voorzien, toen de hele familie langs vaders en moeders kant mee aan de feestdis zat, is het schrijven van persoonlijke wensen wellicht een creatief en veelbelovend perspectief. Eigenlijk een oeroude traditie die niet verloren zou mogen gaan!

De oudste nieuwjaarswensen op papier dateren van de 16de eeuw en het gebruik ervan is eigenlijk veralgemeend sinds de invoering van de *Gregoriaanse kalender* in 1582 en 1 januari als nieuwjaarsdag over heel Europa werd uitgeroepen. Een idee die eigenlijk reeds vroeger, in 1563, door de Franse koning Karel IX werd gelanceerd. De oudste teruggevonden wenskaart die in Vlaanderen is gearchiveerd, dateert van januari 1589 en was van de hand van Jan Moretus, schoonzoon van de gekende Antwerpse drukker Christoffel Plantijn. De kaart, handgeschreven in dichtvorm en in het Latijn, ontsluit de verklaring van zijn lijfspreuk *Rex Morus*, een verwijzing naar Melchior, één van de drie koningen bij de Jezuskribbe te Bethlehem.

De Middeleeuwse gedachte *do ut des*, wat zoveel betekent als *ik geef je iets opdat jij ook mij iets zou geven* vond algemeen ingang, zeker bij de overgang van oud naar nieuw, en dan nog vooral bij de begoede burgerij. Het ontstaan van de boekdrukkunst verspreidde het gebruik van prenten, veelal devotieprenten die drager waren van nieuwjaarswensen. Op het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw vonden de rijk versierde gravures een doorbraak. Centraal

was er een ruimte vrijgelaten voor de eigenhandig geschreven wens, kalligrafisch neergepend en in het Frans, de voertaal van de bourgeoisie die zich deze brieven kon permitteren. Wat met deze brieven en prenten samenliep, waren de *vollaards*, kerstbrood van koekendeeg. De naam is afgeleid van het Middelnederlandse *volen* of *foler* dat synoniem blijkt te zijn aan zich vermaken of stoeien. In het Oudfrans is er de benaming *follie* en *follata* dat staat voor kerstkoek. In oorsprong kreeg dit met suiker rijk versierde peperkoeken-, krentenbrood of *lekkerkoek* een zilveren munt met afbeelding mee. Onze grootouders herinneren zich wellicht nog de geurige krentenbroden met bovenop de *patakons*, de handmatig beschilderde keramische schijven. Het bakkerijmuseum van Oud Huys Mariman bezit hiervan een prachtige collectie en het loont beslist de moeite om deze uniecaten met de kleinkinderen te gaan bekijken. Want deze traditie is vandaag vergane glorie! Het idee om kerstkaarten te versturen vond algemeen weerklank bij de bevolking in het laatste kwartaal van de 19de eeuw. Opvallend hierbij was het thema van de prent dat niet geïnspireerd werd door kerk noch Bijbel, maar veeleer besneeuwde landschappen, schaatser, maretak en kerstbomen verbeeldde. Bij de invoering van de leerplicht op 19 mei 1914 onder impuls van de katholieke politicus Prosper Pouillet, werd het voorlezen van een nieuwjaarsbrief een algemeen feit, zelfs een klassiek onderdeel van het lessenpakket in de kleuter- en basisschool. Met pen en inkt waren wij in de weer voor het correct schrijven van *Liefste peter* en *Liefste meter* op met goudkleur rijkelijk versierde brieven, die vaak mee evolueerden met de stijlrichtingen van de beeldende kunst. De jaren 1920 werden gekenmerkt door sierlijke elementen uit Jugendstil en Art Deco. Tijdens de oorlogsjaren, waartoe ook ons voorbeeld behoort, zien wij terug verwijzingen naar het christelijk geloof. Geluksbrengertjes als hoefijzers, klavertjes-van-vier of fonkelende sterren, maar ook fotosnippers van bloemen, schapen, linten, hartjes, Maria- en Jezusafbeeldingen werden toegevoegd aan de brief. Opvallend was tevens de vraag naar vrede die in het rijmgedicht verwerkt werd. De naoorlogse jaren tonen het gebruik van mooi gedrukte brieven, inherent aan de wijzigende levensomstandigheden die de heropbouw van het land met zich meebracht. Creativiteit was aan de orde, zowel vormelijk als inhoudelijk, en medio de jaren zeventig zien we de stripfiguur ook de blijde intrede op de nieuwjaarsbrief maken. Ook de toon van de wensen heeft zich aangepast aan de tijd en de teksten zijn korter en speelser geworden. Van *de eer en heil die 't brave kind* in onze brief ten toon spreidt, is al lang geen sprake meer.

Het typisch Vlaamse gebruik blijft gelukkig nog bestaan, al zijn de context en zingeving evenwel veranderd. De slotformule *Van uw lieve kapoen* is ongewijzigd gebleven, wat duidt op de impact van deze wensen en het belang ervan deze traditie toch te blijven koesteren. Net als die *oogappel* waarrond het te doen is en door het voorlezen van die nieuwjaarswensen zijn kinderlijke, doch oprechte liefde betuigt. Deze *kapoen* wenst u allen, mede in naam van het bestuur van Heemkring Osschaert vzw dan ook het allerbeste toe voor volgend jaar, vooral een goede gezondheid. In deze donkere en moeilijke coronatijd wellicht de meest verspreide nieuwjaarsboodschap!

Verhuis

Wat reeds werd aangekondigd, onder meer in de kroniek van het recente jaarboek, is ondertussen een feit geworden. Op vrijdag 2 oktober hebben wij onze voormalige stek in het historische pand van de Stichting Vermeire-Lagae definitief achter ons gelaten. 's Morgens vroeg stond de verhuishwagen met lift ons op te wachten om de vele dozen en kisten met dossiers, documenten en artefacten over te brengen naar onze nieuwe standplaats, de vroegere woonst van de geestelijk directeur van de kliniek.

Zwoegend en zwetend zijn wij tot 's avonds laat in de weer geweest met het verslepen van de tientallen verhuisdozen. Geen gejammer noch weeklaag, want wij hadden al maandenlang naar dit moment toegeleefd. Eindelijk hadden wij voldoende ruimte om een efficiënte en naar de bevolking toe gerichte aanpak en werking van onze heemkundige taken te kunnen uitvoeren. In een beurtrol stonden wij – coronaproof – met twee of drie bestuursleden elke voormiddag paraat om de eerste sortering van de vele dossiers te doen: archiefdozen, voorwerpen, foto's, documenten, panelen, ... een plaats geven in één van de lokalen die thematisch bepaald werden voor het overzicht van de twintig belangstellingspunten waar rond onze kring werkt en mede de identiteit van de Hammenaar bepalen. Vandaag mag ik schrijven dat de chaotische aanblik van de eerste dagen na de verhuis volledig weggewerkt is. Alle stukken zijn min of meer chronologisch gesorteerd op onderwerp en in de respectievelijke archiefkasten opgeslagen. Eerstdaags kunnen wij starten met fase twee: digitale registratie, archiveren, fotograferen, labelen en notuleren voor verdere informatie en studie-onderzoek. Het onder de aandacht brengen van deze deelverzamelingen, het beschrijven en herwaarderen van dit brede scala aan erfgoedstukken wordt onze voornaamste uitdaging in de nabije toekomst. Steun hierbij krijgen wij van de Erfgoedcel Land van Dendermonde. Publiekswerking is daarbij onontbeerlijk. Deze belofte werd trouwens ook gemaakt aan het college van

burgemeester en schepenen bij de onderhandeling over het convenant tot gebruik van de huidige locatie.

En belofte maakt schuld. Zodra het coronavirus zich min of meer terugtrekt en de maatregelen versoepelen, lassen wij een wekelijkse vaste dag in dat onze deuren open staan voor de Hammenaar die met bepaalde vragen zit, raad en bijstand vraagt met betrekking tot documenten, foto's, voorwerpen die hij/zij op zolder heeft gevonden. Uiteraard zijn wij ook geïnteresseerd om deze *vondsten* op te nemen in onze eigen verzameling, zodat ze voor het nageslacht bewaard blijven en steeds voor inzage toegankelijk zijn. Een nobele gedachte die wij met ons hernieuwd beleid wensen uit te dragen. En om hier enige klaarheid te geven, som ik enkele gegevens op van wat wij allemaal bewaren.

Alles wat u wegsmijt, geniet onze interesse, verdedigde ooit wijlen Robert Ruys, toenmalig voorzitter van Heemkunde Vlaanderen. Iets preciezer gaat het over stamboomonderzoek, brieven, foto's en documenten die vooral het dagelijkse leven belichten; oude doodsprentjes, rouwbrieven, geboorte- en communiekaarten; archiefstukken van gilden, verenigingen en tentoonstellingen met o.a. proces-verbalen, registers, notulen, brieven, menukaarten voor feesten; plannen, ontwerpen, documenten over monumenten, beelden, oude woningen in de gemeente; de horeca en het bedrijfsleven met inbegrip van oude facturen, briefhoofden, reclamefolders, rekeningen; het culturele leven in de gemeente, net als het politiek en religieus drukwerk, lokaal trein-, tram- en autobusverhaal; ons Durme- en Scheldeland met zijn veren, bruggen en toeristische trekpleisters, maar net zo goed het gevecht tegen het water, overstromingen en dijkbouw; drukwerk divers, foto's, prentbriefkaarten, affiches, manuscripten, chromo's, schilderijen; bibliografisch materiaal als oude kranten en weekbladen, oude drukken en eerste boekuitgaven, maar ook brieven, foto's, documenten over de beide wereldoorlogen met Hamme als uitgangspunt, ... U ziet: onze interesse is breed en steeds zijn wij bereid tot een gesprek. Meer info: raadpleeg onze website.

Erratum

In het jaarboek 2020 is een fout ingeslopen. Gelieve volgende wijziging te noteren: Pagina 106, 2de alinea, regel 8: de naam van Stijn Streuvels schrappen en vervangen door Ernest Claes.

